

Krajsovszky Gábor:

Mint aranyat az olvasztókemencében

Mindszenty József Emlékiratai megjelenésének 30 éves évfordulójára

(JEL 2004. október, 237-241.)

“A baj gyökere, a megpróbáltatások legfőbb forrása a kommunista államokban nem csupán a szegénység, a gazdasági elmaradottság, a túlfeszített norma, hanem mindenek előtt a lelkiismeret szabadságának elfojtása, az az állapot, amelyben az emberek nem mernek egymással bizalmasan beszélni. Hitler idejében megkérdeztek egy német püspököt, mi a baj a Harmadik Birodalommal? Ez azt válaszolta: az, hogy ez a rendszer a Tízparancsolat egyetlen pontját sem tiszteli. Ezt mondhatom én is a mai magyarországi rendszerre.”¹

Mindszenty József

30 Esztendővel ezelőtt, 1974. október 10-én, a frankfurti nemzetközi könyvvásáron mutatták be először a világnak Mindszenty József “Emlékirataim” című, azóta szinte az egész világon elterjedt, életútját bemutató, több kiadást megért visszaemlékezését. Amikor Mindszenty bíboros a könyvét írta, mögötte volt huszonhárom esztendő rabsága, annak szemlélődő és szenvedélyeket lecsendesítő higgadtsága. E nélkül a könyv nélkül a XX. század történetét nem lehet hitelesen megírni. Mindszenty könyve azért forrásértékű, mert nem vádol, hanem a tényeket mondja el. A könyv magyar szempontból kiemelten fontos és jelentős kortörténeti dokumentum is. A mielőbbi boldoggá és szentté avatás reménységében készült ez a visszaemlékezés.

Hogyan ír maga Mindszenty bíboros e könyv céljairól az Emlékiratok² bevezetőjében?

“A kik történelmi események középpontjában állottak, sokszor gondolnak emlékirataik közlésére. Különösen akkor, ha a Gondviselés intézkedéséből magas kort érhettek el. Én nem annyira az évek jogán, mint inkább az átélt történelmi események tanújaként veszem kézbe a tollat. Nem lehetek laudator temporis acti (a jelen idő dicsérője), mint mások, akik szerencsésebbek voltak nálam. Emlékeim nagy részét keresztthordozások hosszú éveit s a passzivitásra való kényszerítés foglalják el; a tevékenységben töltött idő valamivel kevesebb. S

e szomorú korszakban, mintegy odaülítve a fekélyes Jób mellé, nem jelenthetek sok örvendetest vagy vigasztalót, kivéve az Istenbe vetett hit állandó örömét, amelytől nem tudtak megfosztani. Így tehát nem érzek keserűséget sem. A kötelesség indítását érzem, amikor egy magamban érzett elégikus csendben, a valóságot írom meg: azt, ami történt s úgy, ahogy volt. 1956-ban, szabadulásom után, a budapesti amerikai követségen megnéztem a "The Prisoner" (A rab) című filmet. A darabot, mely közben világrészeket járt be, a kritika és a tömeg melegen fogadták, míg én sajnálattal állapítottam meg, hogy a jószándékú rendezők nem ismerték a bolsevik magyar valóságot. A filmben, amely a vasfüggönyön innen (Nyugaton) készült, semmi sincs a magyar életből. Talán csak annyi benne a valóság, hogy volt egyszer egy bíboros, akit letartóztattak és perbe fogtak. Annak, ami velem történt, nagy irodalma lett; a különböző nyelveken megjelent könyvek, újságközlemények, értekezések számát is nehéz megállapítani. Emlékszem, hogy az 1956-ot követő idők után, egyetlen egy napon egyszerre adtak kezembe egy angol, japán, kínai, spanyol, portugál, arab s burmai nyelven kiadott könyvet, amelyet rólam és ügyemről írtak. Emlékirataim úgy mutatják meg az olvasónak - mintegy belülről - az átélt valóságot, ahogyan az végbement. Évtizedeken át némán tartott ajkaim itt szólalnak meg először a börtönökben megjárt életutamról is. Azt kérdezheti az olvasó, elmondottam-e mindent. Válaszom: előadtam mindent, csak azt nem részleteztem, amit a jóízlés, meg a férfiúi és papi önértzet tilt. Amiről beszámoltam, azt sem azért írtam meg, hogy fájdalmaim és sebeim gyümölcseit bármilyen tekintetben learassam. Azért tanúskodom, hogy a világ újra tudomásul vegye, mit cselekszik a bolsevista rendszer az alája rendelt emberi életekkel és sorsokkal. A magyar Egyház fejének keresztjét emelem fel a világ előtt: emlékeztetni akarom magyar népem roppant szenvedéseire. Ugyanakkor fel szeretném hívni figyelmét azokra a veszélyekre, amelyek a ma még megmaradt szabad társadalmakat elpusztítással fenyegetik."

Emlékirataiban Mindszenty bíboros még egyszer a világ népei elé tárta lelkének legnagyobb gondját: a kommunista zsarnokság által elferdített igazság ügyét, az elnyomott emberi szabadság ügyét, a vallásos nevelés elfojtásának nagy kérdését, a békepapok miatt megzavart lelkiismeretek zűrzavaros állapotát. Még egyszer szólt az ő tisztán csengő, határozott, alkut nem ismerő hangja: egész életáldozata nem másért volt, mint Isten ügyéért, az Anyaszentegyház szabadságáért, a magyar Hazáért; az igazság, a hit és a jó erkölcsök diadaláért.³ Mindszenty bíboros mondanivalója azonban nem csak a saját korabelieknek, hanem az utána következő magyar nemzedékeknek is szól. Mert - tértől és időtől függetlenül - *megmaradásunk titkát közli velünk.*⁴ Ezért Emlékiratainak elolvasása minden magyar katolikus számára *lelkiismereti kötelesség* lenne: szellemi öröksége tisztességes magyar jövő építéséhez nélkülözhetetlen! "Századok óta nem volt a magyarságnak olyan nagy fia, aki az egész kereszténységnek annyit mondott volna, mint Mindszenty József esztergomi

érsek. Más egyházi nagyjaink is gazdagították az egyetemes kereszténységet, de inkább csak egyedi és nemzeti vonással. Mindszenty bíboros azonban egyetemes érvénnyel jelölte meg és fejezte ki az egész kereszténységnek egyedül lehetséges magatartását a jelenkor romboló áradatával, a marxizmussal szemben.”- írja Vecsey József “A szószék üzenete” című könyvében.

1962-ben lejegyzett végrendeletében⁵ a bíboros így ír: *“A szocializmussá hamisított marxizmus-leninizmus a magyar népnek méreg és halál.”*

Amerikában pedig kijelentette: *“A szabadkőművesség ugyanaz szalonkabátban, mint a bolsevizmus mezítláb.”*⁶ Most, a bolsevizmus, a szabadkőművesség, és a gyakorlati ateizmus újszerű és egyre agresszívebb támadása idején az Emlékiratok útmutatása fokozottan időszerű!

*

Amikor a bíboros 1974-es amerikai útja után ismét európai földre lépett, a világ már várta Emlékiratainak megjelenését. A párizsi “Le Monde” ezt írta: *“A jelek szerint a Szentszék egyetlen kérdésben nem tudja befolyásolni Mindszentyt: emlékiratai kiadásában. A könyv meg fog jelenni.”*⁷

Közi Horváth József, volt országgyűlési képviselő az alábbiakat írta az előkészületekről: *“Sok dolga és elintéznivalója között egyike volt a legfontosabbnak “Emlékirataim” című könyvének végső formába való öntése és kiadása. Megvolt az a ritka képessége, hogy egy-egy távoli országból visszatérve azonnal folytatni tudta az írást ott, ahol hetekkel vagy hónapokkal előbb abbahagyta. Ennek a képességének volt köszönhető, hogy a félezer oldalas, nagyformátumú munka aránylag rövid idő alatt elkészült.”*⁸

Az Emlékiratok megjelenését nagy érdeklődés előzte meg, amely különböző sajtókonferenciákon is kiemelten előtérbe került. Az alábbiakban a sajtókonferenciákon az ezzel kapcsolatosan feltett kérdéseket, valamint a bíboros válaszait ismerhetjük meg, időrendi sorrendben.

Kérdés: Mikorra remélhető emlékiratai, történelmi munkái megjelenése? Igaz-e, hogy a kommunista kormány a Vatikánon keresztül igyekszik ezek kiadását megakadályozni?

Mindszenty válasza: *Munkáimon dolgozom, készülök kiadásukra. A kommunista kormány véleménye nem érdekel. Sem szóban, sem írásban nem politizálok, csak erkölcsi elveket, örök emberi jogokat védek és hirdetek! Ez szent hivatásom! A kommunista kormány felfogásával, amely minden megnyilatkozásomban politikát lát - nem törődöm.*

(Torontó, érseki hivatal gyűlésterme, 1973. szeptember 21.)⁹

Kérdés: Készülő emlékirataiban ír-e lefogatásáról és a börtönben való élményeiről?

Válasz: *Tárgyalom a memoárookban ezeket, de kérem, nem kell erről már most írni, nem kell heccelni azokat, akik félnek tőle, amit írok.*

(San Francisco érsekeinek hivatali helyiségében, 1974. június 6.)¹⁰

Hogy mire gondolt ekkor Mindszenty? Álljon itt erre vonatkozóan néhány idézet az Emlékiratokból², amelyekből ismételten képet kapunk a kommunizmus belső lényegéből fakadó, bármilyen megjelenési formájában megmutatkozó gyűlöletéről, kegyetlenségéről. Ezt a sorsot sok magyar család is átélte, ahonnan elvették az apát, az anyát, a gyereket és lehet, hogy soha többet nem került elő, senki nem tudott továbbit sorsuk felől. A kommunistáknak bevált módszerük volt az, hogy még a nyomát is el kell tüntetni mindannak, ami kereszténységet, vértanúságot, ellenállást jelent. Lenin megmondta: az emlékezetet kell kiirtani! *“Van-e fájdalmasabb valóság a rab-temetésnél, a rabsírnál? A rabnak itt, ha lehunyja szemét vagy megsinegelik a torkát, sem anyja, sem felesége, sem gyermeke nem vehet tudomást a temetésről. Soha nem száll könny, virág, ima erre a sírra. Sem kő, sem jel nem mondja el, ki nyugszik e helyen.”*

Mindszenty bíboros közvetlenül a letartóztatása előtt az alábbiakat nyilatkozta, amelyek már előre halomra döntötték kirakatperének aljas vádjait: *“Annyi célzatosan megszótt, százszor megcáfolt, de konokul tovább hirdetett valótlanosság nem tájékozott mind a hetvennyolc elődöm körül együttvéve sem, mint körülöttem. Nem vettem részt semmiféle összeesküvésben. Nem mondok le érseki tisztetéről. Nincs vallanivalóm, és semmit nem írok alá. Ha mégis megtenném, az csak az emberi test gyengeségének következménye s azt eleve semmisnek nyilvánítom.”*

A kegyetlen kínzások először Budapesten, az Andrássy út 60-ban zajlottak, amely ma múzeum és ahol minderről külön megemlékezés is látható.

Az egyéniség megtörése

“Décsi alezredes megfenyeget, cinikusan mondja: ha úgy viselkedik, mint tegnap, jön a gumibot! Ezen az éjszakán talán kétszer is megveret. Megint csak a hajnal vet véget kínjaimnak. Egyik következő éjszaka a kihallgatók nem is kérdeznek. *Egész éjjelre átengednek a kínzóknak.* Egy nagy üres teremben csak ketten vagyunk együtt. A szokatlan mély csendből következtetem, hogy talán senki sincs a közelben. Az őrnagy felszólít, hogy vetközzem. Én nem vetközöm, mire ő a félhomályban levetkőztet. Elém áll és felteszi az első kérdést. Nem felelek. Újra rám rivall. Én megint hallgatom. Erre előveszi kihallgató szerszámain: egyik kezében van a gumibot, a másikban kinyitott, hosszú, éles kést tart. Parancsokat ad, nagyot kiált és mint lovardában a lovat, ügetésre fog.

Hátamra és lágyékomra hullanak a gumibot-ütései. Hatalmában van egész testem; kerget, űz. Percig szünetet tart s így fenyeget: > *Szétverlek, felaprítalak reggelig. Hulládat darabokban a kutyáknak vetem és a csatornába dobom. Most mi vagyunk az urak!* < A lábamat fájósan szúrják a szálkák. Kimerülten lihegek a futástól; de futok, mert így kevesebb botot kapok. Gyenge vagyok, kimerült, minden idegszálam és egész testem kínban van. Lehet úgy éjjel után 2-3 óra, amikor belátja, hogy az ütlegelés és a futás, bár elcsigáz és gyötör, nem hozza meg az eredményt az ő számára. De tanúja volt két héttel előbb a primási palotában, ahogy fájdalmasan és könnyekkel a szemében édesanyám búcsúzott tőlem, amikor elhurcoltak. Nyilván erre emlékezve mondja: > *Ha meg nem vallodd (kínzás közben máskor is élvezettel letegez), hajnalra ideszállítatom az anyádat. Meztelenül állítalak eléje. Anyádat itt üti meg a guta, de meg is érdemli, mivel téged hozott a világra! Te leszel a gyilkosa!* < Aztán tovább ütlegel, miközben nyargalnom kell. Én azonban hallgatok. Emlékszem, rettegés fogott el a gondolatra, hogy idehozhatja szegény édesanyámat. A félelemérzések befolyása alatt kezdem elhinni, hogy ezt megteszi. Csak arra a gondolatra nyugodtam meg végül, hogy édesanyámat Mindszentről - 200 km távolságból - lehetetlen lesz idehozatnia hajnalig. *A vallató tovább kérdez és ver.* A szívem, a lábam már nem bírja. Idegrendszerem szinte vitustáncba kezd. Senki sem ismerne rám, aki csak egy hónappal is előbb látott. Sokat elbírnak, de mégis véges az erőnk. *Ez a nyargalás és a gumibotozás hajnalig tart.* Ebben az idegállapotomban gondolok arra később a nap folyamán, hogy a következő éjjel vetek valami csontot nekik. Így a második éjjel megnevezek két halottat és egy emigránst. Időt akarok nyerni. Vontatva, adagolva adom elő a dolgot. (A megnevezetteknek volt valami közük az üggyhez.) Kínzóm megőrül a neveknek. Én pedig megkönnyebbülten reméltem, hogy talán egy hét is eltelik, amíg rájön, hogy a megnevezettek régen sírban nyugosznak vagy a vasfüggönyön túljutottak. A "felültetésre" azonban korábban rájött. *Ezért a következő éjszakán is úgy ütlegelt és kínzott, mint az előzőn tette.* Az itt elmondott éjszakai futtatást később a fegyházban állítottam össze emlékezet-foszlányokból, amidőn ott ráléptem este egy szálkára és lábamban meg emlékezetemben működni kezdtek a > korábbi szálkák <. Éjjel két-három óra lehet, amikor azt hallom, mintha valakinek a teste lehullott volna az akasztófáról. Imádkozom a kivégzettek lelki üdvéért, azután eléjszakázom azzal a gondolattal: mikor kerül a rablógyilkosok után hasonló sorsra a Római Szent Egyház bíborosa? Szemben állok én is a kivégzéssel, a halállal. Azt pedig, hogy teljesen egyértelmű vallomást tegyek és a rendszert dicsérve hálálkodjam vezetőinek, mint ez az oroszországi kirakatperekben annyiszor megtörtént, még 39 nap alatt sem tudták elérni."

A sajtókonferenciák így folytatódnak:

K: Mikor jelennek meg memoárjai?

V: *Novemberben jelennek meg több mint öt nyelven.*
(Dallas, 1974. június 18.)¹¹

K: Miért adja ki emlékiratait?

V: *Az emberi jogokból senkit sem szabad kizárni, még egy bíborost sem. Több mint negyedszázadon át néma kellett hogy maradjak, s abban az időben, mikor még a számat se nyithattam ki, szünet nélkül gyalázhattak. De egyszer az életben, talán éppen életem végén, nekem is meglehet a jogom arra és igénybe vehetem a lehetőséget, hogy megmondjam: a velem kapcsolatos állításokban mi igaz és mi nem. Ezt követeli tőlem magas egyházi hivatalom és ezt kívánja magyar népem érdeke is. Kell, hogy a világ egyszer végre megtudja az igazságot!*
(Bécs, 1974. október 10.)¹²⁻¹⁴

*

1974. október 10-én, a frankfurti könyvvásáron, a világ legnagyobb könyvfórumán, ünnepség és sajtókonferencia keretében mutatták be a világnak Mindszenty rég várt művét. Csonka Emil történész, szemtanú így tudósít erről a történelmi jelentőségű eseményről;¹⁵

A bíboros a szomszédos Kronberg egyik szállodájának nagytermében adott a kiadókkal együtt sajtófogadást. Körülnézve a figyelő embereken, Mindszenty fenn a pódiumon kimondta nyilatkozata első szavait: *“Emlékirataim megjelenésekor mélységes hálával gondolok az Élet Urára. Életemet, szellemi és lelki frissességemet egyedül neki köszönhetem az embertelen meghurcoltatás után és tengernyi szenvedés ellenére. Amint 1948-ban, majd 1956-ban kijelentettem, most is hangsúlyozom: megbocsátok ellenségeimnek és megkínzóimnak is. Emlékirataim megjelenésekor örülök annak, hogy lapjain az egész emberiséghez szólhatok és megmutathatom, milyen sorsot tartogat számára a bolsevizmus. Mit jelent számomra ez a mostani pillanat? Az első: az Élet Urának való hálaadás, hogy az isteni Gondviselés kihozott abból a helyzetből, amely annyiaknak hozott fizikai életmegszüntetést és annyiaknak tette életét - ha megmaradtak - roncsokká; én pedig a Gondviselés akaratából kijöttem, hosszas betegségek után is egészségesen, ép testtel és lélekkel. A másik, ami örömet szerez, hogy a másfél milliós magyar emigráció körében folytathattam a lelkipásztorkodást. És örülök annak, hogy most megjelenik az Emlékirat, már kezünkben is van, s így alkalmat nyerek arra, hogy rámutassak, mi vár a világra a kommunizmus révén.”*

Mindszenty bíboros beszédében azokról sem feledkezett meg, akik ezt a nem könnyű munkát, a magyar (Weller Publishing Kiadó), a német (Propyläen

Kiadó) és a nagy világnyelveken (angolul a McMillan Cég) való kiadást előkészítették. Ezek után felelt az újságírók záporozó kérdéseire.

Elsőnek természetesen az a kérdés került elő, hogy a könyv nem vatikáni tilalom, pápai tiltás ellenében látott-e napvilágot?

“Nem - hangzott a válasz -, nem volt tilalom, csak aggályoskodás.”

Az aggály az volt, hogy a magyarországi kommunista rendszer reagálni fog az Emlékiratokra: felfrissíti rágalmaival a bíboros ellen és a magyar egyházon áll majd bosszút, amely azután az Emlékiratok megjelenése miatt nehezebb helyzetbe kerülhet. Erre Mindszenty bíboros válasza - még az Emlékiratok megjelenése előtt - a következő volt: *“A bolsevizmus fél évszázadnál hosszabb története mutatja, hogy nincs az egyháznak olyan gesztusa, amelynek ellenértékéként a rendszer felhagyna a vallásüldözéssel. Ez a kommunizmus lényegéből, ideológiájából, belső szerkezetéből folyik. Megszoktam már a szüntelen rágalmakat az egyház ellenségei részéről s abba is beletörődtem, hogy az úgynevezett > haladó, baloldali katolikusok < az előbbiekkal együtt rendszeresen támadjanak. Nekem azonban emberi jogom, sőt, mint püspöknek kötelességem, hogy a rágalmakat, ha szabadon tehetem, visszautasítsam. Eltekintve attól, hogy ellenségeimnek megbocsátottam, emlékirataimban csak tényeket adtam elő s azokból, amint a Szentatyának is módjában állott megállapítani, hiányzik a kihívó, vagy polemikus hang, amely ürügyül szolgálhatna a nemtelen bosszúra, akár személyem, akár az egyház ellen.”*

A sajtókonferencián hangsúlyozta: könyve megírására készítette az a tény, hogy Magyarország primása volt, felelősséggel tartozott népének. *“Ha - mondta - néma maradtam volna, az utókor, a történelem elítél engem, hogy nem álltam helyt úgy, ahogy elődeim századokon át megtették ... és itt van nekem magyar egyházam is; kérem, én 60 esztendeig szolgáltam ezt a magyar egyházat.”*

A hat évtized minden eseményére kitértek az újságírók. El kellett mondania papi pályafutásának kimagasló eseményeit, káplánságától kezdve primási ténykedésén, szenvedésein át egészen a szomorú felmentéséig (amely kirakatperének éppen 25. évfordulójára esett). A konfliktust, amely közte és a pápa között keletkezett - nevezetesen az esztergomi érseki széktől való megfosztást - Emlékirataiban úgy tárgyalja, hogy egyrészt tapintatból ne sikkadjon el maga a valóság, ne essék áldozatul az igazság. Másrészt úgy, hogy a hit és erkölcs legfőbb képviselője, a Szentszék tekintélye ne szenvedjen csorbát. Ezzel az eseménnyel kapcsolatban Adriányi Gábor, bonni professzor *“A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978 - A Mindszenty-ügy”* című könyvében¹⁶ többek között ezt írja: *“1972. október 10-én hozta a bécsi nuncius Mindszenty tudomására, hogy a Szentszék az ő kiutazásakor garanciát adott a kormánynak, semmi olyat külföldön nem tesz, vagy mond, ami a magyar kormány érdekeit sérti. Ez a hír Mindszentyt természetesen módfelett*

felháborította, elsősorban azért, mert erről Zágon prelátus neki a budapesti tárgyalások alkalmával egy szót se szólt, holott ez neki kötelessége lett volna. Ha tudott volna róla, ő ezt a feltételt sohasem fogadta volna el. Nem az teszi az egyháznak a jó szolgálatot, aki annak történetét elhallgatja, hanem aki annak valóságát őszintén feltárja. Ezek a tények a Vatikánnak egy olyan nem őszinte - mondjuk ki nyíltan hazug - keleti politikájáról tesznek tanúbizonyságot, amilyenre a pápai diplomácia egész történetében nincs példa.”

“Mindszenty bíborost 1948 decemberében Kádár parancsára hurcolták el az Andrássy út 60 kínzópincéibe az ávosok; 1949 februárjának elején Kádár parancsára ítélték hazug per keretében előbb halálra, majd életfogytiglani börtönre; s most - éppen ezek 25. évfordulóján - ugyanannak a Kádár Jánosnak utolsó parancsa a vatikáni diplomatákon át, Casaroli érsek közvetítésével, a pápa levelén keresztül csapott le rá.¹⁷ Casaroli ennél még jóval korábban, 1967. október 14-én “Emlékeztető”-t adott át a római magyar nagykövetnek,¹⁸ ebben > a pápa, mint a katolikus egyház legfőbb vezetője, teljes befolyását latba veti, hogy Mindszenty, miután elhagyta az országot, ne avatkozhasson be a magyar egyház életébe, ne nyilatkozzon a Magyar Népköztársasággal és kormánnyal szemben, tartózkodjon ellenséges tevékenységtől, és ne akadályozza a magyarországi katolikus egyház működését. < Vajon miért volt szimpatikusabb a Szentatya számára a magyar kommunista párt első titkára, mint az anyaszentegyház megkínzott bíborosa, aki elutasította a kommunista ideológiát?” - teszi fel a kérdést fenti gondolatához kapcsolódóan Mészáros István professzor. “Tudjuk - írja válaszában -, hogy VI. Pál pápára és környezetére nagy hatást gyakoroltak francia baloldali filozófusok, akik szerint egyrészt a kommunizmus a jelen és jövő szilárd társadalmi rendszere, másrészt a kommunizmus a jövőben kereszténnyé fog válni s az egyház támasza lesz. Kétségtelen: teljesen téves volt mindkét vélekedés.”¹⁹

“Ráálltak a keleti politika vonalára, és erről nincsen letérés. A francia baloldali püspököknek és egyháziaknak ma nagy befolyásuk van a Vatikánban. VI. Pál egészen francia párti. Azokra a mi argumentumaink, a mi érveink a keleti politika ellen, a kommunizmus ellen egyáltalán nem hatnak, mert ők teljesen baloldaliak. Mindjobban elszomorodtam, mert láttam, hogy budapesti kommunista tárgyalófeleiben és Kádárban a pápa jobban bíz, mint Mindszentyben.

Róma akkor határozta el magát Mindszenty lemondatására, amikor bizonyossá vált, hogy az emlékiratait kiadja - erről egy római monsignore adott felvilágosítást. Róma nem engedheti meg, hogy egy hivatalban levő érsek vagy primás egy mai rendszerrel szemben, bármily istentelen legyen is az, egy ilyen súlyos vádirattal álljon elő, amikor a Vatikán gyakorlati politikai okokból ezt a rendszert, amely istentelen kommunista, s az egyházat meg akarja semmisíteni, az egyház > megmentése < céljából már elismerte.” - állapítja meg

visszaemlékezéseiben Mészáros Tibor, Mindszenty bíboros utolsó személyi titkára.²⁰⁻²¹

Üldözői, Egyháza legnagyobb ellenségei éppen a saját egyházi feletteseit használták fel ellene és először hazájából, majd érseki székéből is eltávolították. Páratlan megaláztatás volt ez. Gyenge vigasz, hogy az egyházi vezetés ettől a Krisztus Egyházát megszegyenítő lépéstől remélte az egyszerű hívek vallásgyakorlását megkönnyíteni. Ezzel szemben azt tapasztalhattuk, hogy helyzetünk ettől a lépéstől nemhogy könnyebb lett, de annál inkább rosszabbodott. Lenin örökösei, a harcos ateisták - ezúttal egyházi segédlettel - ismét megnyertek egy csatát.²²

A frankfurt-kronbergi ünnepségen Mindszenty asztalánál ott ült Szolzsenyicin barátja, a szovjet infernót megjárt író is, Maximov.²³ Szolzsenyicinre és a száműzött orosz írókra kitérve Mindszenty a többi közt a következőket mondta:

“Eltűnődöm azon, hogy könyvem a száműzött orosz írók műveivel együtt lát napvilágot. Én, aki minden bizonnyal csak a Gondviselés kegyelméből maradtam életben és állok most itt, ősz tanúként az emberiség felriasztására, talán utalhatok arra, hogy ez az összetalálkozás sem a tiszta véletlen műve. Nem, mert ez a találkozás is gondviselészerű, avégből, hogy tanúságtételeink egymást hitelesítsék ennek a kétkedő, történelmi felelősséget alig érző nemzedéknek a szemében.”

A sajtókonferencián az Emlékiratok német kiadója bejelentette: a bíboros könyve mindössze tíz napja van csak forgalomban, és máris 25 000 példány fogyott el belőle. És ez csak a német kiadás. A magyar kiadással együtt rövidesen 17 nyelven lát napvilágot Mindszenty bíboros tanúságtétele.

Az Emlékiratok megjelenésére az Állami Egyházügyi Hivatal vezetője, Miklós Imre epés rádiónyilatkozattal reagált s a könyv pusztá létét igyekezett úgy beállítani, mintha Mindszenty ártott volna az egyháznak és aláásná a pápa tekintélyét. Felsorolt több intézkedést, melyet a kommunista kormány az egyház érdekében állítólag tett. Ezek az intézkedések azonban, miként Mindszenty memoárjai és más magyarországi papok is tanúsítják, a gyakorlati végrehajtás során olyannyira korlátozó jellegűek, hogy a vallásos életet erősen akadályozzák. A bíboros Emlékiratainak megjelenése a hatalom magyarországi birtokosait feltűnően idegessé tette - írja a Neue Zürcher Zeitung. A rádiónyilatkozatról és a Mindszentyt befeketíteni akaró igyekezetről pedig ezt írta: “Annyira álszent, hogy az már gusztustalan.”

Ezt a könyvet, persze, mohón vették kézbe és olvasták a vasfüggönyön túl is, és akik legelőször megkaphatták, a rendszer kiváltságosai voltak. (A bíboros ellenségei körében az “Emlékirataim” a legrettegettebb könyv volt.) Ezek között

van egy pap, aki a háború után, Mindszenty üldöztetése idején jól ismert alakja volt a politikai életnek és a barikád másik oldalán állt, nem ott, ahol a bíboros. “Balogh páter” - így ismerte mindenki. Rákosi Mátyás számára hasznos kirakati díszfigura, eszes és cinikus. Elolvasva Mindszenty Emlékiratait ezt a figyelemre méltó megjegyzést tette: “A baj az, hogy Mindszenty mindenkit a maga mértékével mér.” Sokatmondó tömör mondat. A cinikus ember elismerése az erkölcsi emelkedettség iránt. A bűn hódolata az erény előtt! *“Ragadozó farkasok járnak körül a világon, vagy annak egyik részén. Sajnos, az Úr Jézus példabeszéde szerint farkasok járogatnak a bárányirhában. Vagy elveszik az irhát a báránytól, vagy a bárány is odakölcsonzi a farkasoknak a saját bőrét, hogy megtéveszthessék a világot.” (Mindszenty József)*

*

Mindszenty bíborost az Úr Jézus, Akinek ő életét és szenvedését adta, 1975. május 6-án 14 óra 15 perckor isteni Szívére ölelte. A hír hét perc alatt futott körül a világon és egy-két óra alatt eljutott a világ minden részébe. Megszólalt a bécsi Dóm lélekharangja, utána mindenütt, amerre magyarok élnek, csak Magyarországon nem! Milliók imája szállt fel az égbe érte, s az ő nagy eszméinek diadaláért, közeli boldoggá avatásáért.

A háziorvos a halál feltehető okairól így nyilatkozott: “Mindannyiunkat meglepett a végzetes fordulat, erre nem lehetett számítani. Minden elképzelhető orvosi intézkedés ellenére a szív felmondta a szolgálatot.”²⁴ Az operáló orvos pedig így beszélt a részletekről: “Minden, a bíboros betegségére vonatkozó részletnek titokban kell maradnia, de mindent lerögzítettünk a betegség történetében. Az aktákat és adatokat csak akkor hozzák majd teljes egészében nyilvánosságra, ha a mi nemzedékünkől már senki sem él.”²⁴

Pater Werenfried van Straaten így búcsúztatta Magyarország számkivetésében elhunyt nagy prímását Máriacellben: “Isten megpróbálta őt. Olyan keresztúton vezette végig, amit bíboros eddig aligha járt meg. Példás hűséggel járta ezt az utat, anélkül, hogy ellenségeit gyűlölte volna, de nem is tért ki előlük, amikor kompromisszummal vagy meneküléssel megkönnyíthette volna életét. Hűségesen követte az Urat, mert ahol Krisztus volt, ott kellett az ő szolgájának is lennie. *Mint az aranyat az olvasztókemencében*, úgy tette próbára őt az Isten, és mint elégő áldozatot fogadta el őt. Az, ami a bíborossal történt, egyszer majd a szent kereszt győzelmének bizonyul. Ez az igazi oka annak, hogy az Isten megengedte mindazt, ami a bíborossal történt.”²⁵

Mindszenty bíboros Emlékiratait ezzel a gondolattal zárja: *“A számkivetésben sem érzek keserűséget. A hit állandó öröme indít arra, hogy dolgozzam a lelkekért a menekült magyarság körében. Ezt kezdtem meg Zalaegerszegen, folytattam Veszprémben, Esztergomban és az országban. Ez a feladat hárul rám*

most is: keresni, vigasztalni és erősíteni enyéimet. >Nem azt keresem, ami nekem hasznos, hanem ami másoknak van javára, hogy üdvözüljenek <” (1 Kor 10,33).

*

Felhasznált irodalom

- [1] Csonka Emil: *A száműzött bíboros*
Új Európa, San Francisco–München, 1976
Babits Kiadó, Szekszárd – 1993, 200-201.
- [2] Mindszenty József: *Emlékirataim*
Torontó, 1974
Szent István Társulat, Budapest – 1989
- [3] Palágyi Natália: *Hűségesen követte az Urat*
Mindszenty bíboros életútja és példája
St. Gallen, 1976, 41.
- [4] Mindszenty József: *Hirdettem az Igét*
Vaduz, 1982, 9.
- [5] Füzér Julián: *Szentnek kiáltjuk!*
Katolikus Magyarok Vasárnapja
Youngstown, Ohio, USA – 1987, 77.
Mindszenty bíboros itt idézett végrendelete Budapesten, az amerikai követségen készült 1962. október 19-én. Ez a bíboros szellemi végrendeletét tartalmazza a Csonka-országban élő, valamint a világon szétszóródott valamennyi magyar számára.
- [6] Csonka Emil: *Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról*
München, 1974 (kézirat), 64.
- [7] *A száműzött bíboros* 1993, 138.
- [8] Közi Horváth József: *Mindszenty bíboros*
Magyarországi Mindszenty Alapítvány, 2002, 94.
- [9] Mindszenty József: *Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél*

Wien 1973. 28 (11/12) 19. sz. melléklete, 50-53. (*Magyar Élet*, Kanada, 1973. október 6.)

[10] *Krónika* 13.

[11] *Krónika* 89.

[12] *A száműzött bíboros* 1993, 201-202.

[13] Mészáros István: *Mindszenty-leveleskönyv*
Budapest, 1997, 104.

[14] *ZDF Magazin*, 1974. október 10.

[15] *A száműzött bíboros* 1993, 200-213.

Mindszenty szól – eredeti, archív hangfelvételek. Szent István Társulat. 2012.
CD 2 – 10. Sajtótájékoztató a Frankfurti Könyvvásáron (1974).

[16] Adriányi Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978*
A Mindszenty-ügy
Kairosz Kiadó, 2004; 8, 144, 213.

[17] Mészáros István: “*Állok Istenért, Egyházért, Hazáért*”
Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség
Budapest, 2000, 146.

[18] Mészáros István: *Mindszenty és az “Ostpolitik”*
Kairosz Kiadó, 2001, 123.

[19] “*Állok Istenért, Egyházért, Hazáért*” 147.

[20] Mészáros Tibor: *A száműzött bíboros szolgálatában - Mindszenty József titkárának napi jegyzetei [1972-1975]*
Lámpás Kiadó, Abaliget – 2000, 165-167, 179.

[21] Mészáros Tibor: *Akit övéi be nem fogadtak - Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései*
Pro Domo, Pécs – 1997, 242-243.

[22] *A száműzött bíboros szolgálatában* 8.

[23] *A száműzött bíboros* 1993, 205.

[24] *A száműzött bíboros* 1993, 246.

[25] *Szentnek kiáltjuk!* 157-165.

*

Krajsovsky Gábor (1966) gyógyszerész, a Semmelweis Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának Szerves Vegytani Intézetében egyetemi adjunktus. Mindszenty József élettörténetével, megnyilatkozásaival két évtizede magánúton, érdeklődésből foglalkozik.